

publikaties

Met bijdragen van RUUD CUPERUS, MARTIN DE JONGE, JOHN VAN VLIET, ARNOUD VAN DER MEULEN, MARCEL TAAL EN HENK WIJKHUISEN

Broedvogels

H.P. VAN DER MEER, DZH, 1996. Atlas van broedvogels tussen Katwijk en Scheveningen; een inventarisatie in het kader van de MER diep-infiltratie fase II. Deel 1: Tekst; Deel 2: kaarten. Uitgeverij NV Duinwaterbedrijf Zuid-Holland. Prijs: f. 25,= deel I, f. 75,= deel II. Te bestellen door overmaking op postgiro 1600, ABN/AMRO 43.00.77.602 o.v.v. DZH, betreffende deel/delen.

De broedvogelatlas, uitgevoerd op A4-formaat met slap kapt, is eigenlijk op unieke wijze ontstaan. Tellingen van grote delen van Meijndel en Berkheide (2200 ha), jaren achtereenvolgende uitgevoerd door vrijwilligers, zijn gecombineerd met aanvullende gebiedstellingen (2300 ha) die in 1992 zijn verricht in het kader van de milieu-effectrapportage voor de diep-infiltratie in de Zuidhollandse duinen. Op deze wijze is voor 1992 een oppervlak van 4,5 km² gedekt met gebiedsdekkende gegevens. Het gaat hierbij om de jonge duinen (bestaande uit zeereep, buitenduin, middenduin en achterduin), de oude duinen (bestaande uit o.a. landgoederen en villawijken) en het overstromingsgebied van de Rijn (bestaande uit o.a. weiland, bollenland, Vliegkamp Valkenburg).

Met een GIS zijn niet alleen verspreidingskaarten van de geïnventariseerde soorten gemaakt (deel II). Na digitalisatie van de gegevens konden ook allerlei rekenkundige bewerkingen worden uitgevoerd (deel I). Uit de gegevensverzameling resulteert een totaal van 21.157 territoria over 1992, verdeeld over 117 soorten. Daarbij namen de 10 talrijkste soorten, waaronder fitis, heggemus, merel en nachtegaal, meer dan 55% van alle territoria in. Broedgevallen die slechts één of twee maal in het telgebied voorkwamen, betroffen soorten als woudaapje, steenuil, kruisbek, wespandief en havik (de laatste twee zijn nieuw in het Meijndel-onderzoek sinds 1958).

Onder de 117 soorten komen er 44 voor die op de Rode Lijst van bedreigde en karakteristieke soorten voorkomen, die met ten minste 1% van de Nederlandse populatie in het telgebied aanwezig zijn of waarvan de Nederlandse populatie niet meer dan 5000 paar omvat. Van elke soort wordt kort besproken: de verspreiding via een 'stippenkaart' (deel II), en verder de biotoop, de algemene status (zomervogel, jaarvogel, wintervogel), de eventuele specifieke status (b.v. Rode Lijst-soort), en de aantalsklasse (zeldzaam, schaars, vrij algemeen e.d.) (deel I).

Zeven conclusies zijn gepresenteerd in de vorm van 'statements'. De laatste twee daarvan volgen echter niet uit de resultaten van de atlas. Het zijn min of meer stellingen over de natuurwaarde van het telgebied in relatie tot het gewenste beheer respectievelijk de watervoorzieningsfunctie. Uitwerking van deze aspecten had de broedvogelatlas echt 'af' gemaakt. Een

ding staat vast: na het doornemen van de beide delen van de broedvogelatlas is het duidelijk dat hier een grote onderzoeksprestatie is geleverd en waarom Meijndel en Berkheide beide onderdeel uitmaken van de Nederlandse top 10 van vogelrijke gebieden.

Natuur in Zeeland

W. HALFWERK, 1996. Natuur in Zeeland; tussen zee en zoom. Uitg.: De Koperen Tuin, Goes. ISBN 90 721 3857 0. Prijs f. 49,90.

'Natuur in Zeeland' geeft, rijk geïllustreerd en populair geschreven, een neerslag van een reeks inventarisaties van de Zeeuwse flora en fauna. En dat Zeeland rijk is aan natuur blijkt ook nu weer. Het uiterlijk van Zeeland is voornamelijk bepaald door de Tweede Wereldoorlog, de watersnoodramp en de daaruit voortvloeiende herinrichting inclusief Deltawerken. Op onderhoudende wijze wordt je als lezer de hele provincie door geleid: langs zee en strand, de duinen, de getijdestromen, de voormalige zeearmen en de polders.

De Voordelta komt uitgebreid aan bod als kraamkamer voor jonge vis en overwinteringsplaats voor tienduizenden wintervogels. Daarnaast volgen de duinen. Bijzonder in dit verband zijn de vroongronden met z'n karakteristieke vegetatie. Op deze gemeenschappelijke weidegronden weten broedvogels als tapuit en wulp zich te handhaven, dit in tegenstelling tot de andere duingebieden. Maar verdroging door jarenlange drinkwateronttrekking en peilverlaging in de aangrenzende landbouwgebieden heeft z'n tol geëist. Maar tegelijkertijd is er ook goed nieuws: door afbouw van de waterwinning in de duinen kunnen natuurgebieden plaatselijk weer vernatten. De getijdestromen hebben ondanks de Deltawerken nog een hoge natuurbetekenis als kraamkamer, rustgebied en voedselgebied; door gerichte maatregelen wordt zelfs de zeehond weer regelmatig gezien. En zo passeren we de voormalige zeearmen, het Grevelingenmeer en Het Veerse Meer, die door het zoutgehalte een typische soortsamenvatting hebben. De polders tenslotte zijn net zo uniek door hun inlagen (plas/dras tussen de zeedijk en de om veiligheidsredenen opgeworpen tweede dijk landinwaarts) en karrevelden (uitgegraven laagten).

Elke hoofdstuk staat boordevol informatie. Niet alleen goed om door te lezen tijdens regenachtige dagen, maar ook om er eens zelf te gaan kijken.

De vegetatie van Nederland, deel 2

J.H.J. SCHAMINÉE, E.J. WEEDA EN V. WESTHOFF, 1995. De Vegetatie van Nederland - Deel 2. Plantengemeenschappen van wateren, moerassen en natte heiden. Uitg. Opulus Press, Leiderdorp, Uppsala. Adres in Nederland: v.d. Valk Boumanweg 180Y, 2352 JD Leiderdorp. Bestellingen kunnen aan dit adres gericht worden. ISBN 91-8871-604-X. Prijs f. 90,= excl. verzendkosten.

Het tweede deel van dit nieuwe standaardwerk over de plantengemeenschappen van Nederland behandelt de vegetaties van zeer natte groeiplaatsen in ons land. Het eerste deel was geheel gewijd aan de methodologie van de vegetatiekunde, de overige vier delen behandelen op een systematische manier alle op basis van de floristische samenstelling in Nederland onderscheiden vegetaties. De duinen vormen in deze reeks niet een aparte groeiplaats; de duinecologen zullen voor een compleet beeld nog even moeten wachten totdat eind 1997 alle delen zijn verschenen, inclusief het laatste deel over bossen en struwelen.

Van een zeer groot aantal vegetatieopnamen zijn klassen, ordes en verbonden afgeleid inclusief zgn. rompgemeenschappen waaruit door milieu-stress belangrijke kenmerkende soorten zijn verdwenen. In het boek staan voor de meeste vegetatie-eenheden fraaie tabellen en grafieken met de differentiërende soorten, kensoorten en verder kenmerkende soorten. In het pre-computertijdperk zou een dergelijke deductieve aanpak niet mogelijk zijn geweest. Verder worden vegetatiestructuur, verspreiding, ecologie en beheersaspecten besproken. De 'voertaal' in het boek is latijn. Wie het plantenlatijn niet beheerst kan beter naar andere uitgaven uitwijken. En voor wie vooral wil weten wat in 'haar' duingebied te vinden is moet ook nog wachten tot 1997 op het geografisch register in deel 5.

Vleermuizen

M. KALSBECK, 1995. Kunstmatige winterverblijven voor vleermuizen, adviezen voor inrichting en beheer. Stichting Vleermuisbureau, Wageningen. Het is te bestellen door overmaking van f 20,- op gironummer 6547899 van de Stichting Vleermuisbureau in Wageningen, o.v.v. 'Brochure Winterverblijven'.

Recent onderzoek heeft uitgewezen dat de duinen, m.n. de bossen aan de binnenduinderand, in het zomerseizoen veel vleermuissoorten herbergen. In de winter worden bovendien winterslapende vleermuizen gevonden in de vele bunkers. Toch is het schaarser worden van overwinteringsplaatsen één van de redenen voor de achteruitgang van de Nederlandse vleermuisstand. Met deze brochure probeert de Stichting Vleermuisbureau die trend te keren. Hierin wordt uiteengezet waar op geteld moet worden bij het voor vleermuizen geschikt maken van bestaande ruimten, zoals ijs- en aardappelkelders op landgoederen, en bij het inrichten van nieuw te bouwen verblijven. De brochure gaat in op zaken als de klimaatseisen, inrichting en de te verwachten soorten.

Wandeling

AGNES VAN STRAATEN EN TON VAN DER PUTTEN, 1995. **Duinhagediswandeling.** Uitgave van IVN Noord-Kennemerland en de NV PWN Waterleidingbedrijf Noord-Holland. Te verkrijgen bij het bezoekerscentrum De Hoep in Castricum of bij het Natuurstudiecentrum Parnassia te Bergen aan Zee (gelegen in het Parnassiapark). Prijs f 2,50.

Vorig jaar verscheen een leuk boekje met wandelingen op de kalkgrens van Bergen aan Zee. Het boekje kreeg de naam "Duin-hagediswandeling" mee, omdat dit reptiel nog een behoorlijke populatie heeft in de duinen ten zuiden van de badplaats.

Het is een helder en informatief boekje, met duidelijke kaartjes, dat navolging verdient in andere delen van het Noordhollands Duinreservaat en in andere duingebieden.

Wie de wandeling gelopen heeft aan de hand van het boekje, is heel wat wijzer geworden over natuur en landschap van de gevarieerde duinen bij Bergen aan Zee.

En wie liever luistert, kan elke tweede zondag van de maand met een natuurgids mee, die vanaf het Natuurstudiecentrum Parnassia vertrekt.

Genenmateriaal

N.C.M. MAES, 1995. **Genetische kwaliteit inheemse bomen en struiken. Deelproject: Inventarisatie inheems genenmateriaal bomen en struiken.** IKC Natuurbeheer NR W-88. Uitgave Informatie- en kennisCentrum Natuurbeheer IKC. Deze uitgave is schriftelijk of telefonisch te bestellen bij het IKC Natuurbeheer, Postbus 30, 6700 AA Wageningen, telefoon 0317-474801. Prijs f. 12,50.

In de afgelopen vier jaar heeft een onderzoek plaatsgevonden naar de waarden, aanwezigheid en de beschermingsmogelijkheden van genenmateriaal van inheemse bomen en struiken in diverse delen van ons land. Daarnaast is het project gericht geweest op het verbeteren van de beschikbaarheid van autochtoon plantmateriaal en het stimuleren van het gebruik hiervan voor de aanleg van bos en beplantingen. Uit het onderzoek is gebleken dat van de circa 100 inheemse boom- en struiksoorten bijna de helft zeldzaam tot zeer zeldzaam is en dat van de andere helft vele soorten als autochtoon genenmateriaal verdwenen of bedreigd zijn.

De duinen blijken als bron voor oorspronkelijk inheemse bomen en struiken bijzonder rijk. Dat komt door de grote geomorfologische en bodemkundige variatie en de grote oppervlakte aan tamelijk ongerepte natuur. Bijzonder is het voorkomen van uitgestrekte struweelvegetaties.

Maar er zijn in de duinen ook talloze bedreigingen. Er is veel aangeplant met gebiedsvreemd plantmateriaal, waarvan de oostenrijkse- en corsicaanse den het meest in het oog springt. Verder is het natuurlijk karakter hier en daar sterk gewijzigd door landbouw, maatregelen om het stuiven te beteugelen en het zand vast te leggen, duinbebossing, waterwinning en recreatievoorzieningen.

Vogels van Texel

ADRIAAN J. DIJKSEN M.M.V. FRITS-JAN MAAS EN COR SMIT, 1996. **Vogels op het Gouwe Boltje, Een volledig overzicht van de avifauna van Texel.** Uitgave: Langeveld & de Rooy BV, Den Burg, Texel. ISBN 90 70133 27 X. Schriftelijk te bestellen bij boekhandel Langeveld & de Rooy. Prijs f. 59,50 + f. 12,50 verzendkosten.

Interesse in vogels en vooral bezorgdheid om de Texelse natuur waren de drijfveren voor de auteurs om een lijvig werk te schrijven over de vogels van Texel. Zij beogen daarmee vogelaars en beleidsmakers een bron van informatie te verschaffen en lezers ervan te overtuigen dat er nog veel te beschermen is en dat dat noodzakelijk is. Bovendien is het een basis om de effecten van beheer en beleid in de toekomst te volgen en te meten.

Het Texelse landschap en zijn ontstaansgeschiedenis worden in de eerste hoofdstukken van het boek zeer uitgebreid beschreven. Verschillende menselijke ingrepen hebben ertoe geleid dat het open kustlandschap steeds meer is gaan lijken op een gemiddeld Nederlands landschap. De gevolgen voor de vogels blijken uit het overzicht van veranderingen in de stand van de Texelse vogels. Veel Texelse broedvogels zijn in aantal achteruitgaan, terwijl het totale aantal broedvogels toeneemt door de opbloei van cultuurvolgers. Meer dan de helft van het boek bestaat uit één hoofdstuk, waarin het voorkomen van elk van de 351 waargenomen vogels volledig is beschreven. In een apart hoofdstuk werpt Dijkse een blik op 'De toekomst van Texel vogeleiland'. Hij beklaagt zich

hierin over de houding van de Texelse gemeenschap t.a.v. natuurbescherming en milieubeleid. Die houding was tot in het recente verleden passief of zelfs afwijzend. Niettemin signaleert hij een kentering. Steeds meer Texelaars beseffen dat er grenzen zijn aan de toeristische en agrarische groei.

Het is jammer dat de te beschermen natuur alleen op de schitterende omslagfoto wordt afgebeeld. 'Weinig plaatjes' duidt op 'zwarte kost', maar het tegendeel is waar! De toegankelijke schrijfstijl en de soms waarschuwendende en soms grappige citaten, waarmee de hoofdstukken beginnen maken het lezen aangenaam.

Kustlandschap

IKC NATUURBEHEER. **Toekomstverkenning, het landschap van de kustzone. Deel 31 uit de studiereeks "Bouwen aan een Levend Landschap".** Uitgave Informatie en Kenniscentrum Natuurbeheer, Postbus 30, 6700 AA Wageningen. Te bestellen voor f. 20,00, ook telefonisch 0317-474851.

Dit boekje is de officiële uitwerking van de Nota Landschap voor de kustzone. De toekenning van die status door de directeur Natuurbeheer van het Ministerie van LNV alleen al, geeft het document het nodige belang. In de nota Landschap waren een aantal abstracte doelstellingen omschreven die nu een stukje concreter zijn geworden, maar zeker nog niet echt uitgewerkt. De uitwerking die wel plaats vindt is het tweede deel van het boekje. In het eerste deel wordt uitvoerig ingegaan op achtergronden van de studie en de landschappelijke ontwikkeling en kwaliteit. Dat geeft het boekje een sterke meerwaarde als inspiratie- en kennisbron. Het is dan ook een bruikbaar naslagwerk (en al helemaal niet duur) voor iedereen die wel eens over het kustlandschap moet nadenken. Zelfs de betekenis van de kust voor kunst krijgt flinke ruimte.

Door die uitvoerige introductie komen de uitwerkingen van het beleid misschien een beetje in de verdrukking. De toekomstverkenning is inderdaad slechts een verkenning die leidt tot een enkel kaartje met een ontwikkelingsbeeld voor heel Nederland. De studie gebruikt een globaal onderscheid (Waddenkust, Strandwallenkust en Estuariumkust) die soms een beetje wringt als de Kop van Noord-Holland onder de wadden terecht komt en het Westland (met strandwallen) bij de estuariumkust behandeld wordt. De kwaliteit van de studie is echter goed, maar het blijft dus wel een beeld op hoofdlijnen. Gelukkig zijn er wel de nodige voorbeelduitwerkingen. De status daarvan is helaas niet meer dan een schets, maar meer mocht wellicht ook niet verwacht worden. Die schetsen kunnen wel degelijk dienen als onderbouwing van plannen voor landschappelijke ontwikkeling. Het is dan ook prettig voor de Stichting Duinbehoud is het prettig om te constateren dat een flink deel van de door haar geschreven natuurvisie "Duinen voor de Wind", wat de uitwerking van het Natuurbeleidsplan was, is terug te vinden. Een intensievere vergelijking tussen beide studies lijkt echter raadzaam voor we achterover gaan leunen.

'Duurzame Energie' schoon genoeg

We willen niet beweren dat „Duurzame Energie” HÉT antwoord is op het afzien van kernenergie. „Duurzame Energie” is wel dringend nodig om de wereld leefbaar te houden. Wij vragen ook uw medewerking. Maak familie, vrienden, kennissen abonnee voor f 70,-.

Ik neem een jaarabonnement op

Naam:

Adres:

Stichting Tijdschrift Duurzame Energie
G. Le Belle
Voorweg 9 - 1871 CK Schoorl

duurzame
energie

Zonder „Duurzame Energie” valt er niet meer te leven